

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกับการเปิดเสรีการค้า บริการด้านทันตกรรม¹

Asean Economic Community and Liberalization on Dental Services

ร้อยตำรวจโทปณณวิทย์ ศิริวิวัฒน์กุล*

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาปัญหาและข้อจำกัดทางกฎหมายของการเข้าสู่ตลาดการค้าบริการด้านทันตกรรมที่ไม่รองรับการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการรับรองการทำงานของทันตแพทย์ตามข้อตกลงยอมรับร่วมสาขาวิชาชีพทันตแพทย์ของอาเซียน ปัญหาการควบคุมและกำกับดูแลการประกอบวิชาชีพทันตแพทย์ ปัญหาสัดส่วนการถือหุ้นของคนต่างด้าวตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพทันตกรรมโดยสรุปได้ดังนี้

ปัญหาการรับรองการทำงานของทันตแพทย์ตามข้อตกลงยอมรับร่วมสาขาวิชาชีพทันตแพทย์ของอาเซียน ผู้เขียนเห็นว่าประเทศไทยควรออกกฎหมายภายในกำหนดหลักเกณฑ์คุณสมบัติประสบการณ์ และการขึ้นทะเบียนหรือใบอนุญาต

ประกอบวิชาชีพทันตแพทย์ต่างประเทศที่จะเข้ามาทำงานในประเทศไทย และการคุ้มครองดูแลทันตแพทย์ที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านของประเทศไทย เพื่อป้องกันการย้ายออกของทันตแพทย์ไทยที่มีความชำนาญเฉพาะด้านจนทำให้ประเทศไทยขาดทันตแพทย์ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านได้ เช่น เรื่องฐานรายได้และทุนการศึกษาเพิ่มเติม อีกทั้งผู้เขียนเห็นว่าประเทศไทยควรปรับปรุงหลักสูตรเฉพาะทางของทันตแพทย์ให้มีความเป็นสากลโดยใช้หลักสูตรภาษาอังกฤษทั้งหมด เพื่อการแข่งขันในการเข้าเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและเร่งผลิตทันตแพทย์เฉพาะทางอย่างจริงจัง ปัญหาการควบคุมและกำกับดูแลการประกอบวิชาชีพทันตแพทย์นั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพทันตแพทย์และอาศัยการดำเนินการในทางบริหารควบคู่ไปพร้อมกันด้วยจะทำให้การบังคับใช้

*นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

บทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพทันตแพทย์สามารถอำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายบุคคลธรรมดาผู้ให้บริการวิชาชีพตามเป้าหมายของแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเกิดประโยชน์และเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้โดยอาศัยข้อตกลงยอมรับร่วมสาขาวิชาชีพทันตแพทย์ของอาเซียนเป็นพื้นฐานในการดำเนินการขององค์กรวิชาชีพหรือสภาวิชาชีพในการเตรียมความพร้อมในการบริหารจัดการที่เกี่ยวกับการให้การรับรองคุณสมบัติวิชาชีพของคนต่างด้าวซึ่งเป็นผู้ประกอบวิชาชีพตามกลไกกฎหมายภายในของประเทศสมาชิกอาเซียน ปัญหาสัดส่วนการถือหุ้นของคนต่างด้าวในนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 บริการวิชาชีพด้านสุขภาพเป็นเรื่องที่มีการเจรจาอยู่ภายใต้บริการสุขภาพ ซึ่งเป็นหนึ่งในสาขาบริการที่มีเป้าหมายลด/เลิกข้อจำกัดการค้าบริการ โดยต้องอนุญาตให้หุ้นลงทุนอาเซียนมีสัดส่วนการถือหุ้นได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ในทุกสาขาบริการภายในปี 2558 ตามข้อผูกพันการเปิดเสรีการค้าบริการชุดที่ 7 ของอาเซียน ผู้เขียนจึงเห็นควรให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ที่ยังคงมีข้อจำกัดในเรื่องสัดส่วนการถือหุ้นของคนต่างด้าวในนิติบุคคลที่จดทะเบียนประกอบธุรกิจในประเทศไทยที่ยังคงไม่เป็นไปตามเป้าหมายดังกล่าว

ปัจจุบันในการพิจารณาการออกไปอนุญาตทำงานให้คนต่างด้าวได้แบ่งแยกลักษณะของการได้รับสิทธิตามกฎหมายพิเศษ ซึ่งการแบ่งแยกในลักษณะดังกล่าวยังขาดความยืดหยุ่นในการบังคับใช้กฎหมาย เนื่องจากหากกรณีมิใช่การเคลื่อนย้ายคนต่างด้าวเข้ามาทำงานหรือให้บริการวิชาชีพภายใต้หลักเกณฑ์และเงื่อนไขของกฎหมายพิเศษแล้ว บุคคลธรรมดาผู้ให้บริการวิชาชีพย่อมมีสถานะ

ไม่ต่างไปจากคนต่างด้าวในกรณีทั่วไปที่จะต้องอยู่ภายใต้การบังคับใช้บทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการทำงานของคนต่างด้าวและอนุบัญญัติที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2521 ซึ่งยังคงมีผลใช้บังคับตามบทเฉพาะกาล ด้วยเหตุนี้ แนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการทำงานของคนต่างด้าว จึงได้แก่การกำหนดหลักการให้การบังคับใช้บทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวมีผลต่อคนต่างด้าวที่มีสถานะแตกต่างไปจากกรณีของคนต่างด้าวทั่วไป โดยปัญหาและข้อจำกัดทางกฎหมายของการเข้าสู่ตลาดการค้าบริการด้านทันตกรรมในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน ผู้เขียนเห็นว่าควรสร้างมาตรฐานวิชาชีพทันตแพทย์ในระดับอาเซียน โดยแก้กฎหมายของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนให้เป็นไปตามข้อตกลงยอมรับร่วมสาขาวิชาชีพทันตแพทย์ของอาเซียน เนื่องจากปัจจุบันแต่ละประเทศยังคงมีข้อจำกัดที่แตกต่างกันออกไปในกรณีทันตแพทย์ต่างชาติเข้าไปประกอบวิชาชีพทันตกรรมในประเทศของตน เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่มีวัตถุประสงค์ในการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานความเท่าเทียมกัน และผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศสมาชิก

Abstract

This thesis is intended to study problems and legal restrictions contributing to incompatibility of dental service marketization with the integration of ASEAN Economic Community i.e. problem on employment certification under ASEAN Mutual Recognition Arrangement on Dental Practitioners, problem on control and supervision of dental practice,

problem on proportion of share held by a foreigner under Foreigner Business Act, B.E. 2542 (1999), and problem on enforcement of law and regulation related to dental profession and practice.

In relation to the problem on employment certification under ASEAN Mutual Recognition Arrangement on Dental Practitioners, the author views that Thailand should enact a particular domestic law prescribing requirement of experience and qualifications, rule and procedure for registration or licensing of foreign dental practitioners to be employed in Thailand, including protection and benefits i.e. remuneration scales and scholarships for dental specialists in Thailand in order to prevent a lack of dental experts resulting from emigration of dental practitioners or specialists. Moreover, the author suggests Thailand improve and internationalize dental curriculum by facilitating the teaching of English dental courses in preparation for professional competition after the integration of ASEAN Economic Community and in order to increase the number of dental practitioners. With regard to problem on control and supervision of dental practice, legal provisions related to dental profession should be amended in parallel with taking relevant administrative actions. This will enable the enforcement of legal provisions related to dental profession and facilitate mobilization of dental practitioners effec-

tively and successfully in accordance with the ASEAN Economic Community Blueprint. Professional organization/council should follow ASEAN Mutual Recognition Arrangement on Dental Practitioners in preparing itself for administration related to certifying professional qualifications of foreign practitioners in agreement with domestic legal mechanisms among ASEAN Member States. In connection with the problem on proportion of share held by a foreigner under Foreigner Business Act, B.E. 2542 (1999), health care service is one of the services subject to elimination of restrictions to trade in services, and it is obliged to allow ASEAN investors to hold not less than 70% of shares in all kinds of services by the year 2015 under Commitment of ASEAN Member States in Trade in Services, No. 7. The author, thus, suggests the amendment of Foreigner Business Act, B.E. 2542 (1999) containing legal restrictions on proportion of share held by a foreigner in a company or a partnership (deemed as a juristic person under the law) registered in Thailand and obstructing achievement of the relevant goals.

Presently, types of work permits are divided in accordance with the rights of foreigners under the special law. In the aspect of actual law enforcement, the division of work permits, however, still lacks of flexibility. For example, if it is not mobilization of foreign practitioners in accordance with the provisions and conditions

under the special law, foreign professional practitioners may inevitably fall into the status of general aliens subject to the enforcement of Working of Alien Act, B.E. 2551 (2008) and other subordinate laws enacted by virtue thereof and still effective under Transitory Provisions provided in the Act. For dealing with the problem and conflict derived from the enforcement of working of alien law, there should be particular application of legal provisions to foreign practitioners apart from general application of legal provisions to the general aliens. Regarding the problems and legal restrictions toward dental service marketization, the author suggests there should be determination of the ASEAN certain standard on dental practice and profession. Also, ASEAN Member States should amend their relevant laws in conformity with ASEAN Mutual Recognition Arrangement on Dental Practitioners in order to eliminate different restrictions toward foreign practitioners engagement in dental profession in ASEAN countries and fulfill the objectives behind the integration of ASEAN Economic Community on the basis of equality and mutual interests of ASEAN Member States.

บทนำ

อาเซียนโดยองค์การวิชาชีพที่เกี่ยวข้องได้จัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมในคุณสมบัติทางวิชาชีพ (Mutual Recognition Arrangement : MRA)

ในสาขาวิชาชีพหลัก ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ โดยอาเซียนได้ลงนาม MRA สาขาวิชาชีพการพยาบาล การแพทย์ และทันตแพทย์แล้ว โดยสาขาพยาบาลมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 8 ธันวาคม 2549 ส่วนแพทย์และทันตแพทย์ มีผลใช้บังคับในวันที่ 25 สิงหาคม 2552 แต่ยังคงพบประเด็นปัญหาข้อกฎหมายของการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อธุรกิจทันตกรรม สรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาการรับรองการทำงานของทันตแพทย์ตามข้อตกลงยอมรับร่วมสาขาวิชาชีพทันตแพทย์ของอาเซียน

จากการศึกษาพบว่าหลักสูตรทันตแพทย์ในแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน ยังมีความหลากหลายซึ่งจะทำให้มาตรฐานของแต่ละประเทศสมาชิกมีความแตกต่างกัน และไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งมีผลต่อการรับรองหลักสูตรการศึกษาเพื่อใช้ในการขึ้นทะเบียนหรือขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพในประเทศผู้รับ สำหรับทันตแพทย์ที่จะเดินทางไปให้บริการวิชาชีพในประเทศผู้รับ ก่อให้เกิดปัญหาต่อการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีสำหรับบุคคลธรรมดาผู้ให้บริการวิชาชีพหรือผู้ประกอบการทันตแพทย์ ตามข้อตกลงยอมรับร่วมสาขาวิชาชีพทันตแพทย์ของอาเซียน ซึ่งประเทศสมาชิกอาเซียนต้องร่วมมือกันเพื่อขจัดปัญหามาตรฐานการศึกษาที่แตกต่างกันและลดข้อจำกัดในการเคลื่อนย้ายบุคคลธรรมดาผู้ให้บริการวิชาชีพหรือผู้ประกอบการวิชาชีพระหว่างประเทศสมาชิก

นอกจากนี้ประเทศไทยต้องป้องกันการย้ายออกของทันตแพทย์ไทยที่มีความชำนาญเฉพาะด้านจนทำให้ประเทศไทยขาดทันตแพทย์ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านได้ อีกทั้งประเทศไทยควรปรับปรุงหลักสูตรเฉพาะทางของทันตแพทย์ให้มีความเป็นสากลโดยใช้หลักสูตรภาษาอังกฤษ

ทั้งหมด เพื่อการแข่งขันในการเข้าเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและเร่งผลิตทันตแพทย์เฉพาะทางอย่างจริงจัง

2. ปัญหาการควบคุมและกำกับดูแลการประกอบวิชาชีพทันตแพทย์

การควบคุมและกำกับดูแลการประกอบธุรกิจวิชาชีพทันตแพทย์ มีประเด็นพิจารณาบังคับใช้บทบัญญัติของกฎหมายร่วมกัน คือการพิจารณาสถานะการเป็นคนต่างด้าวของบุคคลธรรมดาผู้ให้บริการวิชาชีพทันตแพทย์ ที่เข้ามาให้บริการวิชาชีพในประเทศไทย โดยในส่วนของกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพทันตแพทย์ มีหลักประการหนึ่งคือกำหนดให้การประกอบวิชาชีพต้องได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพโดยมีเงื่อนไขเกี่ยวกับคุณสมบัติของบุคคลที่จะเข้าเป็นสมาชิกขององค์กรวิชาชีพทันตแพทย์ หรือสภาวิชาชีพทันตแพทย์ นั้น คือมีความรู้ในวิชาชีพทันตกรรมโดยได้รับปริญญาหรือประกาศนียบัตรในวิชาชีพทันตแพทยศาสตร์จากสถาบันการศึกษาที่ทบวงมหาวิทยาลัยรับรองหรือที่ทันตแพทยสภารับรอง ซึ่งเงื่อนไขเรื่องนี้อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบการรับรองคุณสมบัติของสมาชิกขององค์กรวิชาชีพในแต่ละสาขาของประเทศอันมีผลเป็นข้อจำกัดโดยตรงต่อการเข้าสู่ตลาดการค้าบริการในสาขาบริการวิชาชีพทันตแพทย์ ซึ่งเป็นคนต่างด้าว อันเป็นประเด็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขต่อไป

3. ปัญหาสัดส่วนการถือหุ้นของคนต่างด้าวในนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542

บริการวิชาชีพด้านสุขภาพเป็นเรื่องที่มีการเจรจาอยู่ภายใต้บริการสุขภาพ ซึ่งเป็นหนึ่งในสาขาบริการเร่งรัดตาม AEC Blueprint ซึ่งมีเป้าหมายลด/เลิกข้อจำกัดการค้าบริการ โดยต้องอนุญาตให้นักลงทุนอาเซียนมีสัดส่วนการถือหุ้นได้

ไม่ต่ำกว่า 51% และ 70% ภายในปี พ.ศ. 2551 และ 2554 ตามลำดับ และต้องยกเลิกข้อจำกัดการค้าเข้าสู่ตลาดอื่น ๆ ทั้งหมด อย่างไรก็ดี ในข้อผูกพันการเปิดเสรีการค้าบริการ ชุดที่ 7 ของอาเซียน ซึ่งเป็นข้อผูกพันชุดล่าสุด สมาชิกเกือบทุกประเทศ เช่น บรูไน กัมพูชา อินโดนีเซีย มาเลเซีย พม่า ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และเวียดนาม สามารถดำเนินการให้เป็นไปตามเป้าหมายการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในเรื่องสัดส่วนการถือหุ้น อย่างไรก็ตาม การเปิดตลาดดังกล่าวอยู่ภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ ที่ประเทศเหล่านั้นกำหนดไว้เป็นการเฉพาะด้วย เช่น การเปิดตลาดให้เฉพาะบางสาขาย่อย ข้อกำหนดว่าด้วยขนาดของกิจการผู้บริหารกิจการ ใบอนุญาตวิชาชีพ เงินลงทุนขั้นต่ำในกิจการ สถานที่ตั้งของธุรกิจ รวมถึงข้อกำหนดเฉพาะตามกฎหมาย/ระเบียบภายใน เป็นต้น ยกเว้นไทยและลาว ที่ยังผูกพันการเปิดเสรีต่ำกว่าที่เป้าหมายกำหนด โดยยังจำกัดสัดส่วนหุ้นต่างชาติไว้ไม่เกิน 49%

อินโดนีเซียและมาเลเซียมีข้อผูกพันในสาขาแพทย์และทันตแพทย์เฉพาะทางเท่านั้น ส่วนลาวเปิดตลาดในสาขาวิชาชีพแพทย์ และกัมพูชาเปิดตลาดเฉพาะทันตแพทย์ ขณะที่ฟิลิปปินส์เป็นสมาชิกอาเซียนประเทศเดียวที่ไม่มีข้อผูกพันในสาขานี้ ในประเด็นด้านการลงทุนนั้น บรูไนไม่มีข้อจำกัดอื่นนอกเหนือไปจากที่ได้ระบุในข้อผูกพันทั่วไป โดยไม่ผูกพันเรื่องการถือหุ้นของต่างชาติ ขณะที่กัมพูชา สิงคโปร์และเวียดนามอนุญาตให้นักลงทุนอาเซียนสามารถถือหุ้นได้ โดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องสัดส่วนการถือหุ้น แต่มีเงื่อนไขควบคุม เช่น กัมพูชามีเงื่อนไขการร่วมทุนกับคนต่างชาติ เวียดนามกำหนดเงินลงทุนขั้นต่ำในกิจการ เป็นต้น สำหรับอินโดนีเซีย มาเลเซีย และพม่า อนุญาตให้นักลงทุนอาเซียนมีสัดส่วนการถือหุ้นในกิจการสาขานี้ได้ถึง 51% ตามเป้าหมายที่ AEC

Blueprint กำหนดไว้ โดยมีเงื่อนไขอื่น ๆ ซึ่งเป็นข้อจำกัด

ทั้งนี้ เพื่อเป็นการขจัดข้อจำกัดและอุปสรรคในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน รัฐยังได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายอื่น เช่น แก้ไขพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 เพื่อให้สอดคล้องกับการที่จะต้องอนุญาตให้นักลงทุนอาเซียนถือหุ้นได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ในทุกสาขาบริการภายในปี 2558 โดยต้องมีการแก้ไขเรื่องสัดส่วนการถือหุ้นของคนต่างด้าวในนิติบุคคลและต้องมีการแก้ไขหลักเกณฑ์บางประการที่ห้ามไม่ให้คนต่างด้าวประกอบกิจการธุรกิจบางประเภท ซึ่งเป็นธุรกิจที่คนไทยยังไม่พร้อมจะแข่งขันกับคนต่างด้าวด้วย

4. ปัญหาการบังคับใช้บทบัญญัติกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพทันตกรรม

เมื่อพิจารณาถึงพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 ต่อการทำงานของคนต่างด้าว ซึ่งเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทันตแพทย์โดยเฉพาะนั้น ยังไม่สอดคล้องและเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติให้เป็นไปตามคุณสมบัติมาตรฐาน ซึ่งได้ทำข้อตกลงยอมรับร่วมกัน (MRAs) ระหว่างประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียน เช่น ในการเคลื่อนย้ายบุคคลธรรมดาผู้ให้บริการวิชาชีพทันตแพทย์การบังคับใช้บทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองถือเป็นการบังคับใช้กฎหมายลำดับแรก เนื่องจากหากบุคคลธรรมดาผู้ให้บริการวิชาชีพทันตแพทย์ไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าเมืองแล้วการบังคับใช้บทบัญญัติกฎหมายภายในเรื่องอื่น ๆ ก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาแต่ประการใด โดยในการพิจารณา

อนุญาตให้เข้าเมืองนั้น มีความสัมพันธ์กับการพิจารณาอนุญาตให้คนต่างด้าวมีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร ซึ่งถือเป็นประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองในส่วนที่เกี่ยวกับการควบคุมการอยู่อาศัยของคนต่างด้าวที่เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรภายใต้วัตถุประสงค์เพื่อให้บริการวิชาชีพทันตแพทย์ ซึ่งประเทศสมาชิกมีพันธกรณีในการกำหนดบทบัญญัติกฎหมาย กฎเกณฑ์ ระเบียบหรือข้อบังคับ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการเปิดเสรีการค้าบริการและไม่เป็นการสร้างอุปสรรคหรือข้อจำกัดต่อการเข้าสู่ตลาดการค้าบริการของบุคคลธรรมดาผู้ให้บริการวิชาชีพที่เป็นพลเมืองของประเทศสมาชิกจนเกินสมควร

แม้ว่าหลักการสำคัญของบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิแรงงานของประเทศไทยมิได้แบ่งแยกการบังคับใช้กฎหมายโดยอาศัยเกณฑ์ในเรื่องของการถือสัญชาติแต่ยังคงพบปัญหาการบังคับใช้บทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองแรงงานทันตแพทย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เงื่อนไขในการมีส่วนร่วมในสหภาพแรงงานที่กำหนดให้ต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทยเท่านั้น ซึ่งถือเป็นข้อจำกัดประการสำคัญในการกำหนดให้ผู้ให้บริการวิชาชีพซึ่งเป็นพลเมืองของประเทศสมาชิกอาเซียนเข้าเป็นสมาชิกและมีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ของสหภาพแรงงาน อันถือเป็นการจำกัดการเข้ามีส่วนร่วมตามกฎหมายสำหรับการดำเนินการในกรอบวัตถุประสงค์เพื่อการแสวงหาและคุ้มครองผลประโยชน์เกี่ยวกับสภาพการจ้างและส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลซึ่งอยู่ในฐานะนายจ้างและลูกจ้าง และระหว่างลูกจ้างด้วยกัน การทำข้อตกลงในสิทธิ หน้าที่ และผลประโยชน์ในการทำงานร่วมกัน รวมทั้งการระงับข้อขัดแย้งและข้อพิพาทแรงงานที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการตามเงื่อนไขในการได้รับการประกันสังคม ซึ่งในการเคลื่อนย้ายบุคคลธรรมดาผู้ให้บริการวิชาชีพแพทย์ โดยส่วนใหญ่อาจมีลักษณะเป็นการชั่วคราวหรือมีกำหนดระยะเวลาของการทำงานที่สั้นยาวแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของประเภทงาน จึงอาจมีลักษณะเป็นการทำงานที่ถูกยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวได้

5. ปัญหาและข้อจำกัดทางกฎหมายของการเข้าสู่ตลาดการค้าบริการด้านทันตกรรมในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน

ท่าทีของประเทศอาเซียนในรูปแบบการให้บริการทันตกรรมจะเห็นได้ว่า เกือบทุกประเทศสมาชิกอาเซียนไม่มีข้อจำกัด ในรูปแบบที่ 1 (Mode 1) การบริการข้ามพรมแดน (Cross Border Supply) มีลักษณะเป็นการให้บริการจากพรมแดนของประเทศสมาชิกหนึ่งไปสู่พรมแดนของประเทศสมาชิกอื่นที่เป็นลูกค้า โดยผู้ให้บริการยังอยู่ในประเทศของตน ไม่ต้องปรากฏตัวอยู่ในพรมแดนประเทศลูกค้า และรูปแบบที่ 2 (Mode 2) การบริโภคในต่างประเทศ (Consumption Abroad) มีลักษณะเป็นการให้บริการเกิดขึ้นในพรมแดนของประเทศผู้ให้บริการ โดยอาศัยการเคลื่อนย้ายของผู้บริโภคเป็นเงื่อนไขสำคัญ ส่วนรูปแบบที่ 3 (Mode 3) การจัดตั้งธุรกิจเพื่อให้บริการ (Commercial Presence) มีลักษณะเป็นการเข้าไปลงทุนตั้งสถานพยาบาลทันตกรรม เพื่อให้บริการทันตกรรมในประเทศลูกค้าในรูปแบบต่าง ๆ และรูปแบบที่ 4 (Mode 4) การเข้าไปให้บริการทันตกรรมโดยบุคคล (ธรรมดา) ที่เป็นผู้ประกอบวิชาชีพทันตกรรมของประเทศสมาชิกอาเซียนหนึ่ง ในประเทศสมาชิกอาเซียนอีกแห่งหนึ่งเป็นการชั่วคราว หรือการที่ผู้ประกอบวิชาชีพทันตกรรมต่างชาติที่เป็นสมาชิกอาเซียนเข้ามาประกอบวิชาชีพ

ทันตกรรมเป็นการชั่วคราว แต่ท่าทีของแต่ละประเทศยังมีความแตกต่างกันอย่างมากจนอาจพิจารณาไปได้ว่า เป็นข้อจำกัดหรือข้อกีดกันการเข้าไปประกอบวิชาชีพทันตกรรมในประเทศนั้น โดยกฎหมายของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนยังมีข้อจำกัดในการที่ทันตแพทย์ต่างชาติในประเทศอาเซียนอื่นเข้าไปประกอบวิชาชีพทันตกรรมในประเทศของตน จึงควรสร้างมาตรฐานวิชาชีพทันตแพทย์ในระดับอาเซียนให้เป็นไปตามข้อตกลงยอมรับร่วมสาขาวิชาชีพทันตแพทย์ของอาเซียน เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่มีวัตถุประสงค์ในการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานความเท่าเทียมกัน และผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศสมาชิก จึงเห็นได้ว่า ปัญหาข้อกฎหมายของการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อธุรกิจทันตกรรมในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน เป็นปัญหาเร่งด่วนจำเป็นที่แต่ละประเทศจะต้องลดข้อจำกัด หรือข้อกีดกัน เพื่อประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ปัญหาการรับรองการทำงานของแพทย์ตามข้อตกลงยอมรับร่วมสาขาวิชาชีพทันตแพทย์ของอาเซียน

ผู้เขียนเห็นว่าประเทศสมาชิกอาเซียนต้องร่วมมือกันทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษา ในลักษณะความตกลงร่วมกันระหว่างสถาบันการศึกษาทั้งในส่วนของภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนและพัฒนาสถาบันการศึกษา โดยพัฒนาคณาจารย์และนักวิชาการ ตลอดจนการแลกเปลี่ยนข้อมูลทั้งในระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยตนเอง และประเทศคู่เจรจาของอาเซียนในบางประเทศ เพื่อขจัดปัญหามาตรฐานการศึกษาที่แตกต่างกันของหลักสูตร

การศึกษาวิชาชีพทันตแพทย์ และลดข้อจำกัดในการเคลื่อนย้ายบุคลากรธรรมดาผู้ให้บริการวิชาชีพหรือผู้ประกอบการวิชาชีพระหว่างประเทศสมาชิกได้มากขึ้น

นอกจากนี้ผู้เขียนยังเห็นว่าประเทศไทยควรปรับปรุงหลักสูตรทันตแพทย์เฉพาะทางของประเทศไทยให้มีความเป็นสากลยิ่งขึ้น โดยใช้หลักสูตรภาษาอังกฤษทั้งหมด เพื่อการแข่งขันในการเข้าเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและเร่งผลิตทันตแพทย์เฉพาะทางอย่างจริงจัง และการออกมาตรการป้องกันการค้าขายออกของทันตแพทย์ของไทยที่มีความชำนาญเฉพาะด้านจนทำให้ประเทศไทยขาดแคลนทันตแพทย์ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านได้ เช่น เรื่องฐานรายได้และทุนการศึกษาเพิ่มเติม เป็นต้น

2. ปัญหาการควบคุมและกำกับดูแลการประกอบวิชาชีพทันตแพทย์

ผู้เขียนเห็นว่าควรแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพทันตแพทย์และอาศัยการดำเนินการในทางบริหารควบคู่ไปพร้อมกันด้วย จะทำให้การบังคับใช้บทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพทันตแพทย์สามารถอำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายบุคลากรธรรมดาผู้ให้บริการวิชาชีพตามเป้าหมายของแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเกิดประโยชน์และเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ โดยอาศัยข้อตกลงยอมรับร่วมสาขาวิชาชีพทันตแพทย์ของอาเซียนหรือ MRAs เป็นพื้นฐานในการดำเนินการขององค์กรวิชาชีพหรือสภาวิชาชีพในการเตรียมความพร้อมในการบริหารจัดการที่เกี่ยวกับการให้การรับรองคุณสมบัติวิชาชีพของคนต่างด้าว ซึ่งเป็นผู้ประกอบการตามกลไกกฎหมายภายในของประเทศสมาชิกอาเซียน โดยพิจารณาความพร้อมในการแข่งขันทางวิชาชีพกับผู้ประกอบวิชาชีพของประเทศเหล่านั้น ซึ่งมีผลกระทบ

ทั้งในด้านดีและด้านลบ กล่าวคือ แม้จะเป็นประโยชน์ต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเกี่ยวกับการขาดแคลนบุคลากร ตลอดจนความรู้ความสามารถในวิชาชีพที่อาจได้รับการถ่ายทอดผ่านผู้ให้บริการวิชาชีพหรือผู้ประกอบการวิชาชีพต่างชาติ แต่ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดผลเสียหลายประการด้วยเช่นกัน เช่น คุณภาพของแพทย์ต่างด้าวที่จะเข้ามาทำงานในประเทศไทย ดังนั้น ในการปรับปรุงบทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพทันตแพทย์โดยลดข้อจำกัดในการเปิดโอกาสให้ผู้ให้บริการวิชาชีพหรือผู้ประกอบการซึ่งเป็นคนต่างด้าวสามารถเข้าสู่ระบบการควบคุมและกำกับดูแลตามกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพควรตั้งอยู่บนข้อเท็จจริงที่ว่า ประเทศไทยมีความพร้อมในการแข่งขันในสาขาวิชาชีพแพทย์เพียงใด ทั้งนี้โดยพิจารณาว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่ขายการบริการทางการแพทย์ในตลาดโลกอยู่ในปัจจุบัน จึงค่อยผ่อนคลายนโยบายเกณฑ์ในการควบคุมและกำกับดูแลวิชาชีพแพทย์ในสาขานั้นลง โดยคงเงื่อนไขบางประการเกี่ยวกับการพิจารณาให้เป็นสมาชิกขององค์กรวิชาชีพในระดับที่เหมาะสมต่อการควบคุมและกำกับดูแลวิชาชีพนั้น ๆ เช่น กำหนดให้อยู่ในระดับวิสามัญสมาชิกหรือภาคีสมาชิก ทั้งนี้ โดยกำหนดให้ในการขอรับใบอนุญาตในสาขาวิชาชีพของคนต่างด้าวต้องจำกัดอยู่ภายใต้เงื่อนไขเกี่ยวกับความรู้และทักษะในการใช้ภาษาไทยในระดับที่ดีพอที่จะสามารถประกอบวิชาชีพแพทย์ในสาขานั้นได้โดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้รับบริการ เงื่อนไขเกี่ยวกับการมีภูมิลำเนาในประเทศไทยเพื่อความสะดวกในการกำกับดูแลตรวจสอบ และการได้รับใบอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยการทำงานของคนต่างด้าว ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์สำคัญที่จะอนุญาตให้คนต่างด้าวนั้นสามารถประกอบวิชาชีพในประเทศไทยได้โดยชอบด้วย

กฎหมาย ซึ่งเงื่อนไขในลักษณะดังกล่าวจะเป็นกลไกที่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ในการรับรองคุณสมบัติวิชาชีพและไม่ขัดต่อพันธกรณีที่ประเทศไทยต้องปฏิบัติตามกรอบของข้อตกลงยอมรับร่วมสาขาวิชาชีพทันตแพทย์ของอาเซียนหรือ MRAs และไม่ถือเป็นมาตรการอันเป็นอุปสรรคในการเข้าสู่ตลาดการค้าบริการแก่ผู้ให้บริการวิชาชีพทันตแพทย์ ซึ่งเป็นคนต่างด้าวจนเกินสมควร

3. ปัญหาสัดส่วนการถือหุ้นของคนต่างด้าวในนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542

ผู้เขียนเห็นว่าต้องมีการแก้ไขคือพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 เพื่อให้สอดคล้องกับการที่จะต้องอนุญาตให้นักลงทุนอาเซียนถือหุ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ในทุกสาขาบริการภายในปี 2558 โดยต้องมีการเพิ่มเติมมาตรา 4 ในเรื่องสัดส่วนการถือหุ้นของคนต่างด้าวในนิติบุคคลที่จดทะเบียนประกอบธุรกิจตามความตกลงอาเซียนว่าด้วยการยอมรับร่วมกันเกี่ยวกับคุณสมบัติวิชาชีพ และเพิ่มเติมบัญชีท้ายพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นธุรกิจตามความตกลงอาเซียนว่าด้วยการยอมรับร่วมกันเกี่ยวกับคุณสมบัติวิชาชีพ ดังนี้

1) แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 4 ในเรื่องสัดส่วนการถือหุ้นของคนต่างด้าวในนิติบุคคลที่จดทะเบียนประกอบธุรกิจตามความตกลงอาเซียนว่าด้วยการยอมรับร่วมกันเกี่ยวกับคุณสมบัติวิชาชีพ โดยพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 มาตรา 4 เดิม บัญญัติว่า “ในพระราชบัญญัตินี้

“คนต่างด้าว” หมายความว่า

- (1) บุคคลธรรมดาซึ่งไม่มีสัญชาติไทย
- (2) นิติบุคคลซึ่งไม่ได้จดทะเบียนในประเทศไทย

ในประเทศไทย

(3) นิติบุคคลซึ่งจดทะเบียนในประเทศไทย และมีลักษณะดังต่อไปนี้

(ก) นิติบุคคล ซึ่งมีหุ้นอันเป็นทุนตั้งแต่กึ่งหนึ่งของนิติบุคคลนั้นถือโดยบุคคลตาม (1) หรือ (2) หรือนิติบุคคลซึ่งมีบุคคลตาม (1) หรือ (2) ลงทุนมีมูลค่าตั้งแต่กึ่งหนึ่งของทุนทั้งหมดในนิติบุคคลนั้น

(ข) ห้างหุ้นส่วนจำกัดหรือห้างหุ้นส่วนสามัญที่จดทะเบียน ซึ่งหุ้นส่วนผู้จัดการหรือผู้จัดการเป็นบุคคลตาม (1)

(4) นิติบุคคลซึ่งจดทะเบียนในประเทศไทย ซึ่งมีหุ้นอันเป็นทุนตั้งแต่กึ่งหนึ่งของนิติบุคคลนั้นถือโดยบุคคลตาม (1) (2) หรือ (3) หรือนิติบุคคลซึ่งมีบุคคลตาม (1) (2) หรือ (3) ลงทุนมีมูลค่าตั้งแต่กึ่งหนึ่งของทุนทั้งหมดในนิติบุคคลนั้น

เพื่อประโยชน์แห่งคำนิยามนี้ให้ถือว่าหุ้นของบริษัทจำกัดที่มีใบหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือเป็นหุ้นของคนต่างด้าว เว้นแต่จะได้มีกฎกระทรวงกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น”

โดยแก้เป็นว่า “ในพระราชบัญญัตินี้

“คนต่างด้าว” หมายความว่า

- (1) บุคคลธรรมดาซึ่งไม่มีสัญชาติไทย
- (2) นิติบุคคลซึ่งไม่ได้จดทะเบียนในประเทศไทย

(3) นิติบุคคลซึ่งจดทะเบียนในประเทศไทย และมีลักษณะดังต่อไปนี้

(ก) นิติบุคคลที่ประกอบธุรกิจตามที่กำหนดไว้บัญชีสี่ ซึ่งมีหุ้นอันเป็นทุนเกินกว่าเจ็ดสิบของนิติบุคคลนั้นถือโดยบุคคลตาม (1) หรือ (2) หรือนิติบุคคลซึ่งมีบุคคลตาม (1) หรือ (2) ลงทุนมีมูลค่าเกินกว่าเจ็ดสิบของทุนทั้งหมดในนิติบุคคลนั้น

(ข) นิติบุคคลอื่นนอกจาก (ก) ซึ่งมีหุ้นอันเป็นทุนตั้งแต่กึ่งหนึ่งของนิติบุคคลนั้นถือ

โดยบุคคลตาม (1) หรือ (2) หรือนิติบุคคลซึ่งมี
บุคคลตาม (1) หรือ (2) ลงทุนมีมูลค่าตั้งแต่กึ่ง
หนึ่งของทุนทั้งหมดในนิติบุคคลนั้น

(ค) ห้างหุ้นส่วนจำกัดหรือห้างหุ้น
ส่วนสามัญที่จดทะเบียน ซึ่งหุ้นส่วนผู้จัดการหรือ
ผู้จัดการเป็นบุคคลตาม (1)

(4) นิติบุคคลซึ่งจดทะเบียนในประเทศไทย
ที่ประกอบธุรกิจตามที่กำหนดไว้บัญชีสี่ ซึ่งมีหุ้นอัน
เป็นทุนเกินกว่าเจ็ดสิบของนิติบุคคลนั้นถือโดย
บุคคลตาม (1) (2) หรือ (3) หรือนิติบุคคลซึ่งมี
บุคคลตาม (1) (2) หรือ (3) ลงทุนมีมูลค่าเกิน
กว่าเจ็ดสิบของทุนทั้งหมดในนิติบุคคลนั้น

(5) นิติบุคคลซึ่งจดทะเบียนในประเทศไทย
นอกจาก (4) ซึ่งมีหุ้นอันเป็นทุนตั้งแต่กึ่งหนึ่ง
ของนิติบุคคลนั้นถือโดยบุคคลตาม (1) (2) หรือ
(3) หรือนิติบุคคลซึ่งมีบุคคลตาม (1) (2) หรือ
(3) ลงทุนมีมูลค่าตั้งแต่กึ่งหนึ่งของทุนทั้งหมด
ในนิติบุคคลนั้น

เพื่อประโยชน์แห่งคำนิยามนี้ให้ถือว่าหุ้น
ของบริษัทจำกัดที่มีไปหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือเป็นหุ้น
ของคนต่างด้าว เว้นแต่จะได้มีกฎกระทรวงกำหนด
ไว้เป็นอย่างอื่น”

2) เพิ่มเติมบัญชีท้ายพระราชบัญญัติ
การประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542
ซึ่งเป็นธุรกิจตามความตกลงอาเซียนว่าด้วยการ
ยอมรับร่วมกันเกี่ยวกับคุณสมบัติวิชาชีพ ดังนี้

บัญชีสี่

ธุรกิจตามความตกลงอาเซียนว่าด้วย
การยอมรับร่วมกันเกี่ยวกับคุณสมบัติวิชาชีพ

- (1) วิศวกรรม
- (2) การพยาบาล
- (3) สถาปัตยกรรม
- (4) การสำรวจ
- (5) แพทย์

(6) ทันตแพทย์

(7) บัญชี

เมื่อประเทศไทยได้ทำการแก้ไขปัญหาและ
ข้อจำกัดทางกฎหมายของการเข้าสู่ตลาดการค้า
บริการด้านทันตกรรม ให้รองรับการเปิดประชาคม
เศรษฐกิจอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นการรับรองการ
ทำงานของแพทย์ตามข้อตกลงยอมรับร่วมสาขา
วิชาชีพทันตแพทย์ของอาเซียน การควบคุม
และกำกับดูแลการประกอบวิชาชีพทันตแพทย์
การกำหนดสัดส่วนการถือหุ้นของคนต่างด้าวตาม
พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว
พ.ศ. 2542 และแก้ไขปัญหากการบังคับใช้กฎหมาย
และกฎระเบียบที่เกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพ
ทันตกรรม ก็จะทำให้ธุรกิจทันตกรรมของประเทศไทย
มีโอกาที่จะเป็นแหล่งดึงดูดเงินทุนและการใช้บริการ
ที่จะเข้ามาในประเทศไทยได้

4. ปัญหาการบังคับใช้บทบัญญัติกฎหมาย
และกฎระเบียบเกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพ
ทันตกรรม

ปัจจุบันในการพิจารณาการออกใบอนุญาต
ทำงานให้คนต่างด้าวได้แบ่งแยกลักษณะของคน
ต่างด้าวที่จะขออนุญาตออกเพียงสองลักษณะ
คือ กรณีคนต่างด้าวทั่วไปและกรณีคนต่างด้าวที่ได้
รับสิทธิตามกฎหมายพิเศษ ซึ่งการแบ่งแยก
ในลักษณะดังกล่าวยังขาดความยืดหยุ่นในการบังคับ
ใช้กฎหมาย เนื่องจากหากกรณีมิใช่การเคลื่อนย้าย
คนต่างด้าวเข้ามาทำงานหรือให้บริการวิชาชีพภาย
ใต้หลักเกณฑ์และเงื่อนไขของกฎหมายพิเศษแล้ว
บุคคลธรรมดาผู้ให้บริการวิชาชีพย่อมมีสถานะ
ไม่ต่างไปจากคนต่างด้าวในกรณีทั่วไปที่จะต้องอยู่
ภายใต้การบังคับใช้บทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการ
ทำงานของคนต่างด้าวและอนุบัญญัติที่ออกโดย
อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการทำงานของคน
ต่างด้าว พ.ศ. 2521 ซึ่งยังคงมีผลใช้บังคับ

ตามบทเฉพาะกาล ด้วยเหตุนี้ แนวทางในการแก้ไข ปัญหาที่เกิดจากการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการ ทำงานของคนต่างด้าว จึงได้แก่การกำหนดหลักการ ให้การบังคับใช้บทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวมีผล ต่อคนต่างด้าวที่มีสถานะแตกต่างไปจากกรณีของ คนต่างด้าวทั่วไป โดยอาศัยวิธีการดังนี้

1) การกำหนดให้มีกฎหมายเฉพาะ ซึ่งมี หลักการเพื่อส่งเสริมการค้าบริการระหว่างประเทศ สมาชิกอาเซียนหรือความตกลงอื่นใด โดยให้มีการ แบ่งแยกประเภทของงานในสาขาบริการที่ ประเทศไทยได้มีการเจรจาเปิดเสรีการค้าบริการกับ บรรดาประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น โดยมีบทบัญญัติ หรือหลักเกณฑ์พิเศษในการพิจารณาอนุญาตให้เข้า เมืองและอนุญาตให้ทำงานแยกต่างหากจากการ บังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการทำงานของคนต่างด้าว หรือกำหนดให้เมืองใดที่มีอำนาจในการอนุญาต เป็นการเฉพาะ ในทำนองเดียวกับหลักการของ พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520 มาตรา 26 ที่บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วย การทำงานของคนต่างด้าวเพียงเท่าที่พระราช บัญญัตินี้มีไว้เป็นอย่างอื่น ให้คนต่างด้าว ที่ได้รับอนุญาตตามมาตรา 24 และคนต่างด้าว ซึ่งเป็นช่างฝีมือหรือผู้ชำนาญการที่ได้รับอนุญาต ให้อยู่ในราชอาณาจักรตามมาตรา 25 ได้รับอนุญาต ทำงานเฉพาะตำแหน่งหน้าที่การงานที่คณะกรรมการ ให้ความเห็นชอบตลอดระยะเวลาเท่าที่ได้รับอนุญาต ให้อยู่ในราชอาณาจักร หรือพระราชบัญญัติการนิคม อุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 ตาม มาตรา 46 ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยการทำงาน ของคนต่างด้าวเพียงเท่าที่พระราชบัญญัตินี้มีไว้ บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ให้คนต่างด้าวซึ่งเป็น ช่างฝีมือหรือผู้ชำนาญการซึ่งได้รับอนุญาตให้อยู่ใน ราชอาณาจักรตามมาตรา 45 ได้รับอนุญาตทำงาน เฉพาะตำแหน่งหน้าที่การงานที่คณะกรรมการ

ให้ความเห็นชอบ ตลอดระยะเวลาเท่าที่ได้รับ อนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักร ซึ่งจะมีผลทำให้การ กำหนดประเภทงานที่คนต่างด้าวอาจทำได้ไม่บังคับ ใช้แก่บุคคลธรรมดาผู้ให้บริการวิชาชีพ โดยผลของ มาตรา 7 วรรคสอง และมาตรา 12 แห่งพระราช บัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 และ มีความชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมายในข้อเท็จจริง ที่แตกต่างกันออกไป หรือ

2) การจำแนกประเภทคนต่างด้าวให้ ชัดเจนในหลักการของบทบัญญัติกฎหมายว่าด้วย การทำงานของคนต่างด้าว โดยแบ่งออกเป็น คนต่างด้าวในกรณีทั่วไป ประเภทหนึ่งและ คนต่างด้าวที่ได้รับสิทธิตามความตกลงระหว่าง ประเทศอีกประเภทหนึ่ง ทั้งนี้ เพื่อให้การพิจารณา อนุญาตทำงานหรือให้บริการวิชาชีพเป็นไปตาม หลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขเฉพาะ หรือได้รับยกเว้น การบังคับใช้หลักเกณฑ์ และเงื่อนไขทั่วไป บางประการที่เป็นอุปสรรคและก่อให้เกิดปัญหา ในการบังคับใช้กฎหมาย เช่น เงื่อนไขเกี่ยวกับ ประเภทของงานที่คนต่างด้าวอาจทำได้ หรือการ จัดสรรจำนวนของผู้ให้บริการวิชาชีพที่เป็นคน ต่างด้าว เป็นต้น นอกจากนี้ ควรกำหนดให้คน ต่างด้าวที่ได้รับสิทธิตามความตกลงระหว่างประเทศ อยู่ในข่ายยกเว้นการใช้บังคับประเภทของงาน ที่คนต่างด้าวอาจจะทำได้ในวิชาชีพแพทย์สาขา ต่างๆ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวงที่ออกโดยอาศัย อำนาจของมาตรา 7 ทั้งนี้ โดยบทบัญญัติมาตรา 7 บัญญัติไว้ว่า “มาตรา 7 งานใดที่คนต่างด้าวอาจ ทำได้ในท้องที่ใด เมื่อใด ให้เป็นไปตามที่กำหนด ในกฎกระทรวง โดยคำนึงถึงความมั่นคงของชาติ โอกาสในการประกอบอาชีพของคนไทยและ ความต้องการแรงงานต่างด้าวที่จำเป็นต่อการ พัฒนาประเทศ ทั้งนี้ จะกำหนดให้แตกต่างกัน ระหว่างคนต่างด้าวทั่วไปกับคนต่างด้าวตามมาตรา

13 และมาตรา 14 ก็ได้” จึงเหมาะที่จะแก้ไข โดยออกกฎกระทรวง โดยอาศัยมาตราดังกล่าว ซึ่งการแบ่งแยกดังกล่าวจะทำให้การเจรจาหรือเสนอข้อผูกพันเกี่ยวกับการเปิดเสรีตลาดการค้า บริการมีความชัดเจนและมีความยืดหยุ่นมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ หากการเจรจาในสาขาบริการใดไม่มีข้อผูกพันไว้เป็นกรณีเฉพาะ การพิจารณาว่าคนต่างด้าวจะสามารถทำงานในประเภทใดได้ก็ให้พิจารณาจากประเภทของงานที่กำหนดไว้อย่างกรณีทั่วไป ในขณะที่ในกรณีที่ประเทศไทยได้มีการเจรจาหรือเสนอข้อผูกพันเกี่ยวกับการเปิดเสรีการค้า บริการในสาขาใด การอนุญาตให้ทำงานหรือประกอบวิชาชีพในสาขานั้นย่อมไม่อยู่ภายใต้บังคับตามประเภทของงานที่คนต่างด้าวอาจจะทำได้ตามที่กำหนดในกฎกระทรวงในทำนองเดียวกับที่ยกเว้น ไม่ใช่บังคับกับการทำงานของคนต่างด้าว ตามกฎหมายพิเศษที่กำหนดไว้ในหลักการของ มาตรา 7 วรรคสอง ของพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 ทั้งนี้ ในส่วนการอนุญาตทำงานหรือประกอบวิชาชีพจะต้องพิจารณาหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขเฉพาะ โดยกำหนดเพิ่มเติมให้เป็นอำนาจของรัฐมนตรีโดยคำแนะนำของ คณะกรรมการพิจารณาการทำงานของคนต่างด้าว ในการประกาศกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการพิจารณาอนุญาตให้คนต่างด้าว ที่ได้รับสิทธิตามความตกลงระหว่างประเทศไว้ต่างหากจากกรณีทั่วไป เป็นมาตรา 7 วรรคสอง โดยบัญญัติว่า “ในการอนุญาตให้คนต่างด้าวเข้ามาทำงานในราชอาณาจักรตามข้อผูกพันที่รัฐบาลไทย ได้ให้ไว้ในความตกลงระหว่างประเทศ ให้นายทะเบียน ออกใบอนุญาตให้คนต่างด้าวนั้นตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด โดยคำแนะนำของคณะกรรมการ โดยคำนึงถึงความมั่นคงของชาติ โอกาสในการประกอบอาชีพ

ของคนไทยและความต้องการแรงงานต่างด้าว ที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ ความในวรรคหนึ่ง ไม่ใช่บังคับกับการทำงานของคนต่างด้าวตาม มาตรา 12 และการทำงานของคนต่างด้าวตาม วรรคสอง”

ดำเนินการปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมาย นโยบาย และมาตรการอื่นใดให้สอดคล้องกับ หลักการสำคัญขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ประเทศไทยจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับความร่วมมืออาเซียนด้านแรงงานด้วยอีกทางหนึ่ง ซึ่งความตกลงดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะและมาตรฐานฝีมือแรงงานอาเซียนให้สามารถแข่งขันได้และเป็นที่ยอมรับในนานาประเทศ พัฒนา สภาพความเป็นอยู่และความปลอดภัยในการทำงาน ของบุคคลซึ่งอยู่ในฐานะผู้ใช้แรงงาน และส่งเสริมสวัสดิการให้แก่บุคคลดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปฏิบัติอย่างเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็น มนุษย์ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาที่ยั่งยืน คือการมุ่ง เน้นหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการและการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่อยู่ในฐานะแรงงานอัน สอดคล้องกับปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยการคุ้มครอง และการส่งเสริมสิทธิของแรงงานข้ามชาติ (ASEAN Declaration on the Protection and Promotion of the Rights of Migrant Workers: ACMW) ที่ประเทศไทยได้ลงนามรับรองแล้ว นอกจากนี้ การบริหารจัดการที่ดีจะช่วยลดช่องทางที่ เจ้าหน้าที่รัฐจะแสวงหาประโยชน์อันมิชอบหรือ ทุจริตภายในกลไกของรัฐ รวมถึงการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรื่อง แรงงานทุกฝ่าย และการเสริมสร้างระบบรายงานและ ฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแรงงานของภาครัฐให้สอดคล้อง กับสถานการณ์ที่เป็นจริงและเป็นปัจจุบันโดย สามารถเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานได้ ตลอดจนการ สร้างเสริมกลไกการคุ้มครองสิทธิแรงงาน เช่น

ช่องทางในการร้องเรียนเรื่องการถูกปฏิบัติไม่เป็นธรรมจากนายจ้างหรือเจ้าหน้าที่รัฐ การอนุญาตให้จัดตั้งสหภาพ การสนับสนุนการทำงานขององค์กรประชาสังคมด้านสิทธิแรงงานข้ามชาติ เพราะนอกจากเป็นการช่วยงานของราชการทางอ้อมแล้วยังเป็นองค์กรที่ช่วยสื่อสารความเดือดร้อนของแรงงานมายังภาครัฐ นอกจากนี้ควรมุ่งเน้นเรื่องการปกป้องคุ้มครองสิทธิ ปลอดภัยในการทำงาน เพื่อสร้างระบบที่ควบคุมและคุ้มครองแรงงานได้อย่างเป็นธรรม กล่าวคือในส่วนที่เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงในกระบวนการจ้างงาน และความยั่งยืนของกระบวนการคุ้มครองแรงงานทั้งระบบ

5. ปัญหาและข้อจำกัดทางกฎหมายของการเข้าสู่ตลาดการค้าบริการด้านทันตกรรมในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน

ผู้เขียนเห็นว่าควรสร้างมาตรฐานวิชาชีพทันตแพทย์ในระดับอาเซียน โดยแก้กฎหมายของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อลดข้อจำกัดในกรณีทันตแพทย์ต่างชาติในประเทศอาเซียนอื่นเข้าไปประกอบวิชาชีพทันตกรรมในประเทศของตน แต่เนื่องจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนมีระดับการพัฒนาด้านการค้าบริการด้านทันตกรรมที่แตกต่างกัน จึงเป็นไปได้ยากที่จะกำหนดให้แต่ละประเทศสมาชิกใช้มาตรการทางกฎหมายเช่นเดียวกัน จึงควรมีมาตรการทางกฎหมายเพื่อช่วยส่งเสริมให้ประเทศที่ยังขาดแคลนบุคลากรทันตแพทย์พัฒนาทักษะและมาตรฐานฝีมือให้สามารถแข่งขันได้และเป็นที่ยอมรับในนานาประเทศต่อไป

สำหรับรูปแบบที่ 1 (Mode 1) และรูปแบบที่ 2 (Mode 2) นั้นเกือบทุกประเทศสมาชิกอาเซียน ไม่มีข้อจำกัด แต่สำหรับรูปแบบที่ 3 (Mode 3) และรูปแบบที่ 4 (Mode 4) มีท่าทีที่แตกต่างกันอย่างมาก ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าสำหรับ

ประเทศที่ยังขาดแคลนบุคลากรทันตแพทย์ควรจะมีรูปแบบที่ 3 (Mode 3) ในลักษณะที่ต้องทำในการร่วมทุนกับประเทศผู้รับ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศผู้รับด้วย และต้องมีการจ้างทันตแพทย์ของประเทศผู้รับหรือมีการฝึกอบรมให้ทันตแพทย์ผู้รับเพื่อพัฒนาบุคลากรแก่ประเทศผู้รับเป็นต้น

สำหรับรูปแบบที่ 4 (Mode 4) แต่ละประเทศไม่ควรจำกัดให้เฉพาะทันตแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเท่านั้นที่จะเดินทางเข้าไปประกอบวิชาชีพทันตกรรมในประเทศผู้รับ แต่ควรเปิดโอกาสให้ทันตแพทย์ที่ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญและสามารถขอใบอนุญาตประกอบวิชาชีพของประเทศผู้รับเข้าไปประกอบวิชาชีพทันตกรรมได้ เพื่อให้มีการเคลื่อนย้ายบุคลากรทันตแพทย์ระหว่างประเทศสมาชิกมากขึ้น ประกอบกับแต่ละประเทศควรสนับสนุนให้เปิดคณะทันตแพทยศาสตร์ ที่รับชาวต่างประเทศเข้าไปศึกษาภายในประเทศของตนให้มากขึ้น เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาทักษะและมาตรฐานฝีมือของบุคลากรทันตแพทย์ให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และเป็นการร่วมมือกันในการพัฒนาทางการศึกษาในวิชาชีพทันตกรรมในแต่ละประเทศสมาชิกอีกด้วย

จึงกล่าวได้ว่าประเทศไทยจะต้องเตรียมความพร้อมต่อการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อธุรกิจทันตกรรมเพื่อรองรับการเดินทางเข้ามาทำงานและให้บริการวิชาชีพทันตแพทย์ตามข้อตกลงยอมรับร่วมสาขาวิชาชีพทันตแพทย์ของอาเซียน โดยกำหนดมาตรการในการควบคุมและกำกับดูแลการประกอบวิชาชีพ ตลอดจนการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อันเป็นข้อจำกัดในการเข้าสู่ตลาดการค้าและบริการด้านทันตกรรมในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2551) **ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ASEAN Economic Community : AEC** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ.
- เกษมสันต์ วิลาวรรณ. (2551). **คำอธิบายกฎหมายแรงงาน** (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ:
- จิรเดช มหาวรรณกิจ. (2550). **สหภาพยุโรปโฉมใหม่ และ 27 ประเทศสมาชิก : สหภาพยุโรปกับบทบาทต่อโลกปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ยุโรปศึกษา แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิโลบล ปางลีลาศ. (2554). **เคลื่อนย้ายแรงงานวิชาชีพเข้าสู่ตลาดอาเซียนอย่างเสรี : โอกาสและผลกระทบต่อไทย**. กรุงเทพฯ: สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา.
- ศูนย์วิจัยกฎหมายและการพัฒนา คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2551). “**รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการปรับกฎระเบียบการเข้าเมืองและการทำงานของคนต่างด้าวเพื่อรองรับการเปิดเสรีการค้า บริการ และการลงทุนของไทย**”. กรุงเทพฯ.
- ศูนย์วิจัยกฎหมายและการพัฒนา คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2552). “**รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาผลกระทบจากการเปิดตลาดการค้าบริการวิชาชีพสถาปัตยกรรม**”. กรุงเทพฯ.
- สกล หาญสุทธิวารินทร์. (2548). **คำอธิบายพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: ซี.พี.บุ๊ค สแตนดาร์ด.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2543). **การปรับปรุงและพัฒนากฎหมายภายในของประเทศไทยเพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจและรับรองการเปิดเสรีทางการค้าและเศรษฐกิจของอาเซียน : ภาคการค้าบริการและภาคการลงทุน เล่ม 1. รายงานฉบับสมบูรณ์เสนอหน่วยงานประจำชาติไทยในองค์การรัฐสภาอาเซียน : รัฐสภา. สำนักการค้าและการลงทุน กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2554, เมษายน). “การเจรจาการค้าบริการระหว่างประเทศ สาขาบริการวิชาชีพวิศวกรรมและสถาปัตยกรรม”**. กรุงเทพฯ.
- สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2553). **การศึกษา : การสร้างประชาคมอาเซียน 2558 The Role of Education in Building an ASEAN Community**. กรุงเทพฯ.
- ดาริกา โปธิรุกษ์. (2553). **กลไกทางกฎหมายในการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน**. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประพีร์ อภิชาติสกล. (2542). **การศึกษาเพื่อปรับปรุงแก้ไขประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 281 ภายใต้ความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าบริการ (GATS)**. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พิมพ์มาศ ดวงมี. (2552). การจัดอุปสรรคต่อการเคลื่อนย้ายเสรีของสินค้าในตลาดเดียวยุโรปได้
มาตรา 95 แห่งสนธิสัญญาโรมก่อตั้งประชาคมยุโรป. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สถาพร ไสเรียน. (2555). ผลกระทบต่อบทบาทผู้ค้าปลีกของไทยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับ
การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของบุคคลธรรมดาผู้ให้บริการวิชาชีพภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจ
อาเซียน. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 10-13
- นิสา นพทีปกังวาน. (2555). “งานวันมาตรฐานแรงงานไทย...ความมั่นใจสู่ประชาคมอาเซียน.” วารสาร
แรงงานสัมพันธ์. 5, 8.
- ประนอมศรี โสมขันเงิน. (2542). “การเจรจาเปิดเสรีภาคบริการของอาเซียน”. วารสารสุขุทัยธรรมมาธิราช.
12(2), 25.
- ประนอมศรี โสมขันเงิน. (2537). “การเปิดเสรีการค้าบริการ : ไทยพร้อมหรือยัง”. วารสารสุขุทัยธ
รมาธิราช. 7(3), 75.
- ประพันธ์ ชัยกิจอุราใจ. (2554) “อาเซียนบังเกิดการเคลื่อนย้ายแรงงาน”. วารสาร **How to**. 38.
- พูนศรี คุลีเมฉิน. (2009,). “จากวันวานสู่อนาคตสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็น
ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน”. วารสารการค้าโลก : **World Trade Journal** 7(1), 7.
- พัชรราวลัย วงศ์บุญสิน. (2554) “การเคลื่อนย้ายแรงงานวิชาชีพเข้าสู่ตลาดแรงงานตามมาตรฐานอาเซียน
กรณีศึกษาวิชาชีพสถาปัตยกรรมและวิศวกรรม”. รายงานผลการวิจัยเชิงสังเคราะห์ เสนอต่อ
สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและพัฒนา (องค์การมหาชน). หน้า 4.
- วันเพ็ญ หรุจิตตวิวัฒน์. (2548,). “ทุนและทุนขั้นต่ำตามกฎหมายธุรกิจของคนต่างด้าว”. **Tax & Bus-
siness Law Magazine** 11(126), 59.
- สุทิวัล สร้อยทอง. (2555). “ข้อตกลงยอมรับร่วมของอาเซียน”. วารสารการค้าระหว่างประเทศ. กรม
เจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, 2, 30-37
- เสนีย์ แดงวัง. (2555) . “มาตรฐานแรงงานไทยกับแรงบันดาลใจ 9 พฤติกรรม 9 สู่ความสำเร็จ.” วารสาร
แรงงานสัมพันธ์. (5), 19.
- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2556). **ข้อตกลงยอมรับร่วม (MRA) ในคุณสมบัตินักวิชาชีพ
ของอาเซียน** (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ October 10, 2013, จาก [http://www.thaifita.com/
thaifita/Home/tabid/36/ctl/Details/mid/582/ItemID/4613/Default.aspx](http://www.thaifita.com/thaifita/Home/tabid/36/ctl/Details/mid/582/ItemID/4613/Default.aspx).
- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2554). **ธุรกิจบริการ : วิชาชีพสุขภาพ (แพทย์ พยาบาล
ทันตแพทย์)**. (ออนไลน์). กรุงเทพฯ: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. [http://www.dtn.go.
th/filesupload/aec/images/health29-05-55.pdf](http://www.dtn.go.th/filesupload/aec/images/health29-05-55.pdf).
- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2556). **มาตรฐานร่วมสำหรับวิชาชีพที่ทำงานได้ในประเทศ AEC**
<http://www.thai-aec.com/68>. [2013, Oct, 10]. (MRA) (ออนไลน์).
- กฤตญาภักดิ์ อุ่นเสวี. (2013). **ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน**. (ออนไลน์). เอกสารความรู้ สดร. ฉบับที่ 15
ปีงบประมาณ 2554. www.stabundamrong.go.th. [2013, Nov 4].

- ข้อตกลงยอมรับร่วมสาขาวิชาชีพทันตแพทย์ของอาเซียน. (2013). ออนไลน์ Apr 10, 2013, http://www.thaifita.com/trade/ascorner/asean_doc4.pdf.
- ธนกฤต วรธนัชชากุล. (2555). **ประเทศไทย ความพร้อมด้านกฎหมาย สู่ประชาคมอาเซียน.** (ออนไลน์). ค้นพบเมื่อ สิงหาคม 26, 2556, จาก WWW.THAI-AEC.COM.
- นิโลบล ปางลิลาศ. (2013). “**เคลื่อนย้ายแรงงานวิชาชีพเข้าสู่ตลาดอาเซียนอย่างเสรี: โอกาสและผลกระทบต่อไทย**”. บทความวิจัยวิชาการ สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (องค์การมหาชน). (ออนไลน์). ค้นพบเมื่อ พฤษภาคม 2, 2557, จาก <http://www.itd.or.th/articles?download=118%3A2011-09-19-11-29-29>. [2013, Mar 2].
- พิศาล เทพสิทธา. (2013). “**ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) กับการประกอบวิชาชีพของทันตแพทย์ไทย**”. **Thai Dental Magazine**. ค้นพบเมื่อ มกราคม 15, 2557, มาจาก <http://www.thaidental-mag.com/dent-stream-detail.php?type=10&id=313>.